

אבל לפי דברינו קשה דכיון דלפי האור שמח והגאון ר' יצחק מפאניוועז, גמר דין בקידוש החדש פסול בלילה הוא מטעם דכיון דיש הלכה דאתם אפילו שוגגין אתם אפילו טועין אתם אפילו מזידין, עושה שאין הגמר דין שייך למשא ומתן של העדים ואפילו מזידין נגד העדים יש להם כח לבית דין לקדש ולעבר, ולפי דברינו שכתבנו לעיל דדין אתם אפילו מוטעין שוגגין ומזידין זה דוקא עם מקודש מקודש של העם, ובלי מקודש של העם אין כח לבית דין לעבר שנים ולקבוע חדשים אם טועין ומזידין הם, ולפי זה צריך להיות דגמר דין של הבית דין יהיה כשר בלילה כמו כל גמר דין כיון שקביעות הבית דין את החדש או עיבור השנים אין להם הכח של אתם אפילו שוגגין רק זה תלוי בקידוש העם, אם כן צריך להיות שגמר דין של הבית דין כשר בלילה כמו כל גמר דין של משפט כיון שהם תלויים במשא ומתן של העדים, וזה צ"ע דלא משמע כן בגמ'.

בענין עיבור שנים וקביעת חדשים בחו"ל

כתב הרמב"ם פרק א' מהל' קידוש החדש הל' ח' וז"ל אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל שנאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" ואם היה אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוצה לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחו"ל, ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך לומר גדול ממנו הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחו"ל ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה ולא כלום עכ"ל. והוא מגמ' ברכות דף ס"ג ע"א: כשי"ד חנינא בן אחי ר' יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני תלמידי חכמים ר' יוסי בן כפר וכן בנו של זכריהו בן קבוטל וכו' אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל, אמרו לו הנח ר"ע שלא הניח כמותו בארץ ישראל, א"ל אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל, אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו וכו' וכל כך למה — משום שנאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים וכו'" ע"כ.

והנה בפרקי דר"א פרק ח' מפורש להיפוך מסוגית הגמ'. וז"ל: יצחק מסר ליעקב ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה, יצא יעקב בחו"ל, ובקש לעבר את השנה אמר לו הקב"ה יעקב אין לך רשות לעבר את השנה בחו"ל הרי יצחק אביך הוא יעבר את השנה בארץ שנאמר "וירא אלהים אל יעקב ויברך אותו" ולמה עוד שפעם ראשונה נגלה עליו ומנעו מלעבר את השנה בחו"ל. וכשבא

לארץ אמר לו הקב"ה קום עבר את השנה שנאמר "וידא אלהים אל יעקב וכו' ויברך אותו על שנכנס בסוד העיבור וברכו ברכת עולם מכאן אמרו: אפילו צדיקים וחכמים בחו"ל ורועה צאן ובקר בארץ אין מעברים את השנה אלא ע"י רועה צאן ובקר, אפילו נביאים בחוצה לארץ והדיוטים בארץ ישראל אין מעברין את השנה אלא ע"י הדיוטים שבארץ. גלו לבבל היו מעברין את השנה ע"י הנשאר בארץ לא נשאר אחד בארץ היו מעברין את השנה כבבל, עלה עזרא וכל הקהל עמו ורצה יחזקאל לעבר את השנה בבבל אמר לו הקב"ה יחזקאל אין לך רשות לעבר את השנה בחו"ל הרי ישראל אחיכם והם יעברו את השנה שנאמר "בן אדם ישראל יושבים על אדמתם" שלהן הוא לעבר את השנה וכו' עכ"ל.

והנה בפרקי דר"א מפורש דלא כהבבלי והירושלמי דאפילו בלא הניח כמותו בארץ אי אפשר לעבר בחו"ל וזה תמוה מאד. והמפרש כביאור הרד"ל כאמת מסיק דהפרקי דר"א והגמ' דילן חולקין, וזה פלא שלא נזכר בשום מקום שיש מחלוקת בזה, והנה התוס' סנהדרין דף י"א ע"ב ד"ה אין מעברין, הביא בשם ירושלמי דכשאין יכולין לעבר את השנה בא"י מעברין אותה בחו"ל; ידמיה יחזקאל כרוך בן גריה עיברו בחו"ל והדר מייתי עובדא דחנניא עיי"ש. ולכאורה בפרקי דר"א מפורש להיפוך שיחזקאל רצה לעבר בחו"ל ומנעו הקב"ה? ומתרץ שם המפרש דאפשר לומר דהא דירושלמי היה קודם שעלה עזרא ולא היה בארץ מי שיעבר, אבל הפרקי דר"א מיירי אחר שעלה כבר עזרא ומנעו הקב"ה מלעבר.

ונראה לי, דהנה התוס' הקשו בסנהדרין דף י"א ע"ב וז"ל: וקצת קשה דבברכות נפקא לן דאין מעברין את השנה בחו"ל מדכתיב "כי מציון תצא תורה" והכא מייתי מ"לשכנו תדרשו" ע"כ. והנה בחסדי דוד בסנהדרין פרק ב' כתב הטעם דשארין גדול כמותו בארץ שרי לעבר בחו"ל ונראה דהכי דריש: היכא שאני דורש כי מציון תצא תורה אז גם דבר ה' דהיינו העיבור בעי מירושלים, ולא דוקא אלא מערי ירושלים דהיינו ארץ ישראל, הא כשאנו קורא כי מציון וכו' אינו קורא נמי ודבר ה' מירושלים. וכן נראה מירושלמי פרק א' דסנהדרין דקאמר עלה דההיא דר' חנניה בן אחי ר' יהושע שקרא ר' נתן: כי מכבל תצא תורה ודבר ה' מנהר פקוד עיי"ש. והמהרש"א סוף ברכות כתב לתרץ קושית התוס' על השתי הסוגיות דבברכות ילפינן דאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחו"ל דכתיב "כי מציון תצא תורה" ובסנהדרין מלשכנו תדרשו. וכתב וז"ל: ונראה ליישב דמלשכנו תדרשו ובאת שמה וכו' לא אימעט חו"ל אלא בזמן שביית המקדש קיים דהיינו לשכנו בזמן שהשכינה שורה שם, אבל בזמ' שאין בית המקדש קיים לא אימעט מהאי קרא, והכא בזמן שאין בית המקדש קיים קיימנן ולהכי איצטרין למעוטי מהאי קרא "כי מציון תצא תורה" עכ"ד. ונראה

לי לחדש על פי דבריו דזה דאמרינן דאם לא הניח כמותו בארץ מעברין אפילו בחו"ל זה דוקא בזמן שאין בית המקדש קיים והדין דאין מעברין בחו"ל ילפינן כי מציון תצא תורה ואמרינן בזמן שמציון תצא תורה אז ודבר ה' מירושלים, אבל בזמן שאין התורה יוצאת מציון אין דבר ה' דהיינו עיבור שנים וקביעות חדשים יוצאין מירושלים, כדמפרש בעל חסדי דוד שהבאתי לעיל, אבל בזמן שבית המקדש היה קיים וילפינן הדין דאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחו"ל מלשכנו תדרשו ובאת שמה, וזוהי הלכה מיוחדת שקביעת חדשים ושנים צריך לצאת מארץ מקום המקדש והשראת השכינה וזה דין בהמקום, אפילו לא הניח גדול כמותו בארץ אסור לו לעבר בחו"ל. ואם עבר ועיבר שנים וקבע חדשים בחו"ל לא עשה ולא כלום, דאין זה דין בפסק הלכות העיבור שצריך לצאת מארץ ישראל וכשאינו קורא כי מציון תצא תורה אינו קורא נמי ודבר ה' מירושלים, אלא שזה דין על המקום מלשכנו תדרשו שקביעות חדשים ועיבור שנים צריך לצאת מארץ ישראל ואפילו גדול הדור בחו"ל אי אפשר לו לעבר בחו"ל ודו"ק.

ויש להוכיח זה מגמ' סנהדרין דף י"א ע"ב: ת"ר אין מעברין את השנה אלא ביהודה ואם עיברה בגליל מעוברת, העיר חנניה איש אוני אם עיברה בגליל אינה מעוברת. אמר ר' יהודה בריה דר"ש בן פזי מ"ט דחנניה איש אוני — אמר קרא "לשכנו תדרשו ובאת שמה" כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשוכנו של מקום ע"כ. והנה הרמב"ם פרק ד' מקידוש החדש ה"ב: ואין מעברין את השנה אלא ביהודה שהשכינה בתוכה שנאמר "לשכנו תדרשו" ואם עיברה בגליל מעוברת ע"כ. מבואר מדבריו דגם ת"ק דריש מהך קרא דאין מעברין את השנה אלא ביהודה שהשכינה בתוכה אלא שזה דוקא לכתחלה ולמצוה קאמר אבל בדיעבד אפילו כל ארץ ישראל ראויה לעיבור שנים וקביעת חדשים דהיא ארץ של השראת השכינה. וכן מפרש החידושי הר"ן סנהדרין י"א ד"ה כל דרישות וכו' וז"ל: והוי יודע שלשון שכנו הוא לשון כולל כוונת חלוקיות לפי הענין הנאמר עליו כשהוא מדבר על קרבנות הוא על בית המקדש בלבד, ופעמים על ירושלים כשהוא מרבר על אכילת קדשים קלים, ופעמים על כל ארץ יהודה כמו שאמרו כאן אין מעברין אלא ביהודה, ולקמן אמרינן גבי זקן ממרא "מלמד שהמקום גורם" והוא לשכת הגזית דוקא עכ"ד, ואם כן לת"ק כל ארץ ישראל נכלל בלשכנו שכדיעבד מעובר בכל ארץ ישראל, אבל חנניה איש אוני סובר דארץ יהודה הוא לעיבור, ועל זה אזיל הקרא דלשכנו תדרשו דוקא חלקו של יהודה שבארצו בית המקדש.

והנה זה נראה ברור דמה שאמר חנניה איש אוני דאם עיברה בגליל אינה מעוברת אפילו לא נשאר גדול כמותו בארץ יהודה וכל גדולי הדור נמצאים בגליל אינה מעוברת, דלא כתוב שום חלוק בדבריו, ומוכח דכיון דילפינן דינו מלשכנו

תדרשו וזה דין על המקום שצריך להיות עיבור השנים וקביעות החדשים בארץ יהודה, ולא מפני עדיפות בתורה אלא שזה דין בקביעות מקום מלשכנו תדרשו וכענין יהודה, ועל זה לא מהני מה שגדול הדור הוא בגליל ודר"ק.

ולפי הנחות אלו מתורץ הגמ' דילן עם הפרקי דר"א דלא חולקין אהרדי, דהגמ' דילן אויל בזמן שאין בית המקדש קיים ונהלימוד הוא מהפסוק דמציון תצא תורה, ובוזה יש חילוק אם הניחו גדול כמותו בארץ או לא, אבל הפרקי דר"א אויל בזמן שבית המקדש קיים וילפינן הדין דאין מעברין שנים וקובעין חדשים בתור"ל מלשכנו תדרשו וזה דין על המקום שצריך להיות הקביעות בארץ, ובוזה אין הבדל דאפילו לא הניחו גדול כמותו בארץ אין מעברין בתור"ל.

והנה מה שכתבו בתוס' סנהדרין דף י"א ע"ב והביאו בשם ירישלמי דאם אינם יכולין לעבר בא"י מעברין בתור"ל ירמיה יחזקאל ברוך בן נריה עברו בתור"ל, והעיר על דברי התוס' ב"מנחת חינוך" דאין ראייה מנביאים האלו שעיברו בתור"ל דנ"ל פשוט דהא זה מצוה היא בארץ ישראל היינו משנבחרה ארץ ישראל אבל קודם שנבחרה כשר לעבר בכל מקום, וכודאי משה רבנו ע"ה ובי"ד קדשו חדשים ושנים על פי ראייה כמדבר, והיינו בגלות בבל דפסקינן קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא כמבואר בכל מקום בש"ס וברמב"ם פרק א' מהל' תרומות, אם כן בגלות כבל שלא היה ארץ ישראל קדושה כלל לנביאים הללו — קדשו בכבל, אם כן באותו הזמן היו רשאים לקדש בתור"ל כי היה אז ארץ ישראל כשאר ארצות ואם כן אין ראייה לזמן הזה שארץ ישראל קדושה, וקדושה שניה של עזרא לא בטלה שיהיו יכולים לקדש בתור"ל אם אינם יכולים לקדש בארץ ישראל מחמת אונס עיי"ש בדבריו.

ונראה לי לומר בזה על פי שכתב הרמב"ם פרק ד' מהל' סנהדרין הל' ו' שכתב: אין סומכין זקנים בתור"ל וכו' וכל ארץ ישראל שהחזיקו עולי מצרים ראויה לסמיכה, וכתב הרדב"ז אע"פ שלא החזיקו עולי כבל אע"ג דאינו כארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ולקצת דברים, לענין מינוי סמוכים הכל הוא כארץ ישראל וכן לענין הדר בארץ ישראל ולענין הנקבר בה ולשאר קדושת ארץ ישראל דינם שוה וכבר האריך בזה בעל כפתור ופרח עכ"ד. מפורש בדבריו דאף דבטלה קדושת הארץ ע"י כיבוש כבל מכל מקום נשארה הקדושה להרבה דברים. וכן מוכח מהירושלמי ריש פרק ב' דחלה, דארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו מהני לחיוב חלה, ולפי זה גם לעיבור שנים ולקבוע חדשים דבענין ארץ ישראל מהני כיבוש עולי מצרים לזה כמו לסמיכה, וכן מוכח מהפרקי דר"א שהבאתי לעיל דיעקב יצא לתור"ל ובקש לעבר השנה בתור"ל אמר לו הקב"ה אין לך רשות לעבר השנה בתור"ל, והרי בזמן האבות לא נתקדשה ארץ ישראל בקדושת הארץ לענין חיוב תור"מ ובכיבוש יהושע נתקדשה, ולא היתה על ארץ ישראל קדושת הארץ והיתה כמו תור"ל ולמה מנעו הקב"ה מלקבוע שנים

בחור"ל? מוכח מכאן דלענין עיבור שנים וקביעות חדשים אינו תלוי בקדושת וכיבוש יהושע אלא בארץ ישראל שהובטחה לאבותינו והיתה ירושה לאבותינו ודו"ק.

ועיין במאירי בזה בסנהדרין פ"ק.

בענין עציץ נקוב המונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתדות לענין שבת

כתב הרמב"ם פרק ח' מהל' שבת הל' ד' גבשושית של עפר שעלו בה עשבים הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות חייב משום תולש, היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע וכו' ע"כ. והוא גמ' שבת דף פ"א ע"ב: אמר אב"י פרפיסא וכו' היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתדות מיחייב משום תולש וכו', ורש"י מפרש דהאי חייב לאו דוקא אלא אסור משום דדמי לתולש, דאי חייב ממש קאמר, לצורך היכי שרי רבנן איסור כרת וסקילה משום קינוח, והוא מדברי ר"ל שאמר שם צרור שעלו עשבים מותר לקנח בה, ואי הוה איסור מן התורה לא היו מתירין איסור כרת וסקילה משום כבוד הבריות, וכן הוא בתוס' שם.

והרמב"ם שכתב הגמ' כצורתה וחייב משום תולש, מוכח שסובר חייב מן התורה, והקשו כל המפרשים עליו מהגמ' שם צרור שעלו עשבים מותר לקנח בשבת. ועיין בהמגיד משנה ובלחם משנה בזה. והנה במרכבת המשנה ראיתי שאזיל לתרץ דברי הרמב"ם וז"ל: דדוקא בהגביה מעל הארץ והניחו על גבי יתדות שיהיה מונח כן יום או יומיים הוא דה"ל תולש שמבטל היניקה, מה שאין כן כמגביה לפי שעה וחוזר ומניחו על גבי קרקע לית ביה משום תולש דכזמן מועט עודנו כאבו ולא ייבש, ומשום הכי קשרי ריש לקיש בגמ' לקנח בו.

וההיתר הזה נלמד מדברי רבנו מ"ש בפרק א' הל' ה' וגם לקמן פרק כ"ו הזכיר היתר הקינוח בצרור שמשיר צרורות ודמי לטוחן וה"ה צרור שעלו בו עשבים דהוי ליה דבר שאינו מתכוין ושרי, ועיין בערוך ערך פרפט דמפרש נמי חייב חטאת דלא כפירוש רש"י והאריך שם בנותן טעם והנכון כמ"ש עכ"ד.

וראיתי באחרונים שהעירו על דבריו דאין דבריו נראין דמה שאנו דנין בקוצר משום הבודלת החיות אינו משום פסיקת החיות כמו שבבעלי חיים, אלא משום שהוא מפסיק יניקתו מכאן ולהבא וזה נפסקת מיד אף במגביהו לפי שעה עיי"ש בדבריהם בזה.